

РЕШЕНИЕ

№ 82

гр. София, 23.09.2022 г.

Върховният касационен съд на Република България, второ наказателно отделение, в открито съдебно заседание на шестнадесети май две хиляди двадесет и втора година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Петя Шишкова

ЧЛЕНОВЕ: Надежда Трифонова

Петя Колева

в присъствието на секретаря Илияна Рангелова и прокурора от ВКП Галина Стоянова, като разгледа докладваното от съдия Шишкова КНД № 243 по описа за 2022г., за да се произнесе, взе предвид следното:

Производството е по реда на чл.346, ал.1 от НПК.

Образувано е по повод на постъпили касационни жалби и допълнение към жалба от защитниците на подсъдимия В. Д. А. срещу решение № 390 от 10.12.2021г., постановено по ВНОХД № 681/21г. по описа на Софийски апелативен съд, с което присъда № 260007 от 20.01.2021г. по НОХД № 4328/19г. на Софийски градски съд е изменена, като са увеличени наказанията за престъплението по чл.143, ал.1 от НК от една година на три години лишаване от свобода, за престъплението по чл.116, ал.1 от двадесет години лишаване от свобода на доживотен затвор, съответно е увеличено и наложеното общо най-тежко наказание. Присъдата е потвърдена в останалата ѝ част.

Подсъдимият е признат за виновен в това, че на 29.10.2018г., около 14,00ч. в гр. С., в жилището ѝ в ж.к. "Н", умишлено умъртвил Д. Г. М. и на основание чл.115 от НК е осъден на петнадесет години лишаване от свобода. Признат е за виновен и в това, че на същата дата около 22,30ч., северно от първокласния път между с. Д.Б. и гр. С и южно от автомагистрала „Х.“, умишлено умъртвил Н. В. А., негова родена дъщеря, малолетно лице, което се намира в безпомощно състояние и на основание чл.116, ал.1, т.3, т.4, т.5 и т.12, вр. чл.115 от НК е осъден на доживотен затвор. Признат е за виновен и в това, че на същата дата около 19,30ч. в ж.к. "Н." в таксиметров автомобил на „С. т.“ принудил П. И. П. да извърши нещо, противно на волята му, като употребил за това сила и заплашване, и на основание чл.143, ал.1 от НК е осъден на лишаване от свобода за срок от три години. На основание чл.23, ал.1 от НК на А. е наложено най-тежкото от така определените наказания – доживотен затвор. Гражданските искиове от двамата родители на Д. М. за претърпени неимуществени вреди са уважени до размер на двеста хиляди лева за всеки един от тях, в едно със законната лихва.

Жалбоподателите се позовават на касационните основания по чл.348, ал.1, т.1, т.2 и т.3 от НПК. Считат, че въззивната инстанция е възприела превратно становището на вещото лице по въпроса за наличието на кумулиран афект. Възразяват срещу оценката, която съдът е дал на характеровите особености и дис-

хармоничното личностово разстройство на подсъдимия, които е следвало да се отчетат като смекчаващи, а не като отегчаващи обстоятелства. Оспорва се възможността в случая да бъде приложена разпоредбата на чл.38а, ал.2 от НК, тъй като престъплението не е изключително тежко. Защитниците се солидаризират с изводите на първоинстанционния съд и молят решението да бъде изменено в такъв смисъл. Алтернативно, желаят отмяна на решението и връщане на делото за ново разглеждане.

В съдебно заседание защитниците на А. поддържат, че след като въззивната инстанция е възприела идентична фактическа обстановка с първата, е следвало да се съобрази и с правните ѝ изводи. Вместо това не е отчела продължителното близо осем часа състояние на кумулиран афект, болестното състояние и положителните характеристични данни на подсъдимия, неправилно е преценила отношението му към малката Н.. В резултат е достигнала до погрешен извод за завишена степен на обществена опасност на извършителя и за липсата на перспективи за поправянето му.

Поверениците на гражданските ищци и частни обвинители В. и Г. М. молят жалбите да не бъдат уважени. Твърдят, че упреците за пристрастност и изопачаване на експертното становище са неоснователни, че наказанието е справедливо и съобразено с психологическата оценка за подсъдимия.

Представителят на ВКП намира, че апелативният съд е направил собствен обстоен анализ на доказателствата, при който не е допуснал нарушения на процесуалните правила и на чл.6 от ЕКЗПЧОС. Наказанието „доживотен затвор“ счита за справедливо, тъй като престъплението е особено тежко и с лишаване от свобода не биха могли да се постигнат целите по чл.36, ал.1 от НК.

Самият подсъдим изказва дълбоко съжаление за извършеното, заявява че не е искал да се случи така и не може да си прости стореното, че двете пострадали му липсват.

Върховният касационен съд, след като се запозна с доводите на страните, и извърши проверка в пределите по чл.347, ал.1 от НПК, намери следното:

Съществена част от аргументите на жалбоподателите за нарушения на процесуалния закон, на материалния закон и за явна несправедливост на наказанието са свързани с психичното състояние на подсъдимия. Възражава се срещу начина, по който съдът е изследвал въпроса за наличието или липсата на кумулиран афект, срещу правната му оценка като обстоятелство от значение за отговорността на подсъдимия, както и срещу отдадената му тежест при определяне на наказанието.

Предвид обстоятелството, че двете убийства са разделени от времеви интервал от около осем часа и половина, апелативният съд е изследвал психичното състояние на подсъдимия в динамика, първо към момента на посегателството срещу Д. М. и отделно към момента на умъртвяването на детето Н.. Този подход е напълно правилен и законосъобразен, с оглед същността на физиологичния афект – състояние, което трае временно през известен период след емоционалното избухване.

Съдът е установил, че по време на убийството на Д. М. подсъдимият се е намирал в състояние на кумулиран афект. Приел е, че остроотреагиране е предизвикано от предшестващи емоционално наситени изживявания, от фруст-

пиращи моменти, довели до натрупването на негативна енергия, каквито са отхвърлянето му от родителите на Д., влошаването на отношенията с нея, раздялата им, неизбежно съпътствана от ограничаване на контактите с дъщеря му. При липса на съответен протест или жалба от частните обвинители, касационната проверка на законосъобразността на този извод е безпредметна, тъй като посоченото душевно състояние намалява възможността за самоконтрол и смекчава вината на подсъдимия.

Въззивната инстанция не е изложила собствени съображения за неприложимостта на чл.118 от НК, а е заявила, че напълно се солидаризира с аргументите на Софийски градски съд. По този повод ВКС намира за необходимо да изтъкне, че в тях понятието „кумулиран афект“ не е детерминирано достатъчно прецизно. Според първата инстанция, в състояние на кумулиран афект подсъдимият е изпитвал гняв и ярост, но не до степен съзнанието му да е стеснено, както при физиологичния афект, а и привилегираният състав се отнася само до случаите на физиологичен афект. Всъщност законът борави с понятието „силно раздразнение“, което означава, че съзнанието на дееца е завладяно до такава степен от чувствата, че възможността да ръководи постъпките си, е силно ограничена, стеснена. Експертите са посочили /л.629 от съдебното дело/, че терминът „стеснено съзнание“ е приложим в медицинските рамки на физиологичния афект, както и на и сходните с него състояния. На такова количествено изменение в душевното състояние съответства физиологичният афект, но също и кумулираният. Различията между тях са само в механизма и продължителността на възникването им, но във фазата на разрешаването и в постафективната фаза двете състояния са идентични. От значение за приложението на чл.118 от НК е състоянието на дееца след като афектът вече е възникнал и настъпва разреждането му, защото именно тогава се осъществява престъпното деяние. Практическата неприложимост на разпоредбата на чл.118 от НК в случаите на убийство в състояние на кумулиран афект се дължи на обстоятелството, че когато е извършено като реакция на значителен повод, той сам по себе си е достатъчен да предизвика силно раздразнение и отпада необходимостта да се изследват натрупани в миналото фактори, а ако поводът е незначителен, поведението на пострадалия не би изпълнило кумулативното изискване на закона.

Независимо от допуснатата неточност, крайният извод на предходните инстанции е правилен, тъй като външният повод за яростната реакция не отговаря на юридическите предпоставки по чл.118 от НК – липсва определено противоправно действие на пострадалия. По-леко наказуемият състав правилно не е приложен, а афектното състояние е преценено като смекчаващо вината обстоятелство.

Различно е заключението на въззивния съд досежно състоянието на А. по време на убийството на малката Н.. Според съдебния състав афектът е отминал. Като е отнел живота на дъщеря си, подсъдимият не е действал под влияние на силни чувства, а е изпълнил съзнателно взето решение, мотивирано от характеристиките му особености, от това, че като личност е емоционално незрял, с високо ниво на претенции и ниска способност за адекватното им реализиране. Преценил, че само така може да наложи контрол над нежеланата ситуация, в която е изпаднал, като не позволи детето да бъде отглеждано от родителите на Д..

До този извод съдът е достигнал след изпълнение на всички процесуални изисквания за събиране, проверка, анализ и оценка на доказателствения материал. Аргументирал се е надлежно с няколко отделни обстоятелства, които, преценени в съвкупност изключват вероятността подсъдимият да е бил в състояние на афект.

Изследвано е предхождащото деяние отношение на А. към конфликтите в семейството, при което е установена неприязънта му към родителите на Д. и категоричното му решение да не допусне те да отглеждат и възпитават малката Н.. Обсъдено е и писмото, в което описва убийството на Н. като възможен изход от ситуацията.

Следващото анализирано обстоятелство е наличието на спокойно и подредено поведение в продължение на повече от осем часа след избухването, довело до убийството на майката. Действията и проведените разговори със свидетели през този период са установени по безспорен начин и съдът ги е преценил като адекватни и разумни.

Особено внимание е отделено на заключенията на вещите лица психиатри и психолози. За целите на касационната проверка по повод оплакването за превратна интерпретация на експертните становища бяха обсъдени писмените заключения на вещите лица и протоколираните разяснения към тях. Изготвената в досъдебното производство комплексна съдебнопсихиатрична и съдебнопсихологична експертиза категорично отхвърля състояние на физиологичен афект, приема наличие на състояние на кумулиран афект, без да е конкретизирано към кое от двете убийства се отнася, както и състояние на „застоеен афект, който персистира през целия период на инкриминиране до неговото арестуване“. Назначената от първоинстанционния съд допълнителна експертиза не установява количествено стеснено съзнание по време на деянията. Вещите лица са пояснили, че в показанията на свидетелите, контактували с А. в периода между двете убийства, няма никакви данни в подкрепа на тезата за стеснено съзнание. От разпита на вещото лице проф.М. в хода на въззивното съдебно следствие става ясно, че експертите са приели наличие на състояние на кумулиран афект при първото деяние, защото А. е натрупал гняв към пострадалата Д. и близките ѝ, но не считат, че агресивното отреагиране е съпътствано от стеснение на съзнанието, нито при възпроизвеждане на първия изстрел, нито при втория. Категорични са, че по време на убийството на Н. подсъдимият не е бил в състояние на кумулиран афект. Не могат да преценят до каква степен нивото на натрупана негативна енергия е спаднало след първото убийство, но са сигурни, че извършителят е бил с ясно съзнание.

Коректният анализ на експертните становища е следния: Вещите лица приемат, че нито едно от убийствата не е извършено от А. в състояние на физиологичен афект; Считат, че по време на убийството на пострадалата Д. М. той се е намирал в състояние на кумулиран афект, но в неговата първа фаза, защото е бил под въздействието на натрупани във времето негативни емоции, но произвеждането на изстрелите не представлява бурно и яростно отреагиране със стеснено съзнание, т.е. втората фаза, която е от значение за правната квалификация на деянието, не е налице; Състоянието, в което се е намирал в часовете след това, към момента на убийството на детето и на задържането му, определят като „застоеен

афект“, а то се характеризира с нарастваща тревожност и емоционално напрежение, които не получават нормално разтоварване в действия и реакции, своеобразно блокиране.

Изводът, който се налага от изложеното е, че съдът не е нарушил процесуалния закон, като при интерпретацията на заключенията на съдебнопсихиатричните и психологични заключения е приел, че вещите лица отхвърлят възможността престъплението по чл.116 от НК да е осъществено от подсъдимия в състояние на силно раздразнение.

По повод оплакванията за неправилно приложение на материалния закон при определяне на обстоятелствата от значение за обществената опасност на децеа, и по-специално за душевното състояние на подсъдимия и установеното при него дисхармонично личностно разстройство, позицията на настоящия състав е следната: По принцип, когато престъплението е улеснено от особености на психичното състояние на децеа, отнасянето му към отегчаващите обстоятелства е допустимо само, ако той сам, съзнателно се е поставил в такова положение. Пример в тази насока са деянията, осъществени след употреба на алкохол или наркотични вещества. Конкретният случай не е такъв. Съдът няма основание да приеме, че А. носи отговорност за емоционалната си незрялост и социална дезадаптация. Тези специфики на личността му са формирани в продължение на израстването му под влияние на различни фактори, включително на такива извън волята му. При това от характеровите особености най-голямо значение има склонността към агресивно поведение, а за агресията при него е изяснено, че е на заден план и се проявява само при фрустрация. Като фрустриращ фактор по делото е установен провалът в семейните му отношения, който е предизвикан и от причини извън него, каквито са изначалното му отхвърляне от родителите на Д. и намесата в отношенията им. С оглед изложените съображения, фактът, че А. страда от дисхармонично личностово разстройство, поради което не е могъл да реагира адекватно на неблагоприятната житейска ситуация, а е кумулирал напрежение, достигнало връхната си точка при убийството на Д. М., следва да се отчита като смекчаващо вината обстоятелство.

Претенцията на жалбоподателите за възприемане като смекчаващо обстоятелство и на положителната характеристика, не може да намери еднозначен отговор. Въззивният съд е обсъдил задълбочено всички доказателства за изявите на подсъдимия в личния, професионалния и обществения живот и ги е оценил напълно правилно. Изтъкнал е, че отчита като смекчаващи обстоятелства положителните му прояви като охранител и като родител. Мотивирал се е с това, че А. е получил високи оценки за работата си при направените тестове и атестации, както и с това, че е обичал дъщеря си и се е грижел за нея. Същевременно е констатирал, че характеристичните данни за него от лица от близкия му приятелски и колегиален кръг са противоречиви и е отказал да ги приеме за положителни. Надлежно се е аргументирал с оплакванията на бившите му приятелки, че е склонен към манипулации, че трудно приема отказ и желае да се налага, както и със ситуацията, наложила смяна на партньора му в служебния патрул.

Касационните жалби са основателни досежно оплакването за явна несправедливост на наказанието доживотен затвор. Въззивният съд е определил вида на санкцията след попълване на доказателствения материал с достатъчно данни

за деянието и дееца, но съвкупната им преценка не дава основание за извод, че наложеното най-строго наказание е адекватно. Не е изложена убедителна аргументация за възприетата изключителна тежест на извършеното престъпление по чл.116 от НК. Недопустимо е решението за доживотна изолация на извършителя да се основава на неговите характерови особености, разгледани като криминогенен фактор, извън конкретно осъщественото престъпление. Констатациите на експертите психиатри и психолози за прекомерно желание да се налага, за незначителност на чуждата индивидуалност и за склонност към манипулации чрез представянето си като жертва, не са в подкрепа на тезата за изключителна тежест на осъщественото деяние, а могат да обосноват единствено необходимостта от повече усилия за постигане на поправянето и превъзпитанието на А.. От посочените в решението съображения по повод санкцията за убийството на детето Н. може да бъде споделен изводът, че наличието на четири отделни по-тежко квалифициращи признака съставлява отегчаващо обстоятелство. Този довод не е достатъчен за да бъде наложено най-тежкото наказание. Следва да се държи сметка и за установените смекчаващи обстоятелства, каквито са чисто съдебно минало, младата възраст, трудолюбието, самопризнанията, искреното съжаление за извършеното. Безспорно е, че престъплението е с висока степен на обществена опасност, но тъй като тежестта му не е изключителна по смисъла на чл.38а, ал.2 от НК, наложеното наказание доживотен затвор следва да бъде заменено с лишаване от свобода в максималния срок от двадесет години.

Промяната на най-тежката от определените санкции предпоставя и изменение на въззивното решение в частта, с която е наложено общо наказание, като доживотният затвор бъде заменен с лишаване от свобода за срок от двадесет години.

Налагането на наказания от един и същи вид за осъществени три деяния налага необходимостта от обсъждане на цялостната престъпна дейност на А.. Две от престъпленията имат за резултат отнемането на човешки живот, т.е. представляват посегателство срещу общественото благо, ползващо се с най-висока степен защита. Убийството на Д. М. е съпроводено с допълнителни отегчаващи обстоятелства, каквито са младата възраст на жертвата това, че е майка на собственото му дете, навършило година само преди седмица. Въпреки че е имал на разположение повече от осем часа, подсъдимият не е успял да намери социално приемлив изход от трудната ситуация, а вместо това е извършил още престъпления, като упражнил принуда по отношение на таксиметровия шофьор П. и убил малката Н., след това се самоанарил. Отнемането на живота на детето, което е обичал, и за което се е грижел, като единствен начин за упражняване на контрол, сочи на сериозен дефицит на вътрешния ресурс на подсъдимия, което ще затрудни отстраняването от съзнанието му на отрицателните нагласи, възгледи и ценности и възпитаването на тяхно място на нови, обществено приемливи. За постигане на целите по чл.36, ал.1 от НК и с оглед изключителната морална укоримост на поведението на А., наложеното му общо най-тежко наказание е недостатъчно справедливо. Следва да бъде увеличено на основание чл.24 от НК с една втора и подсъдимият да изтърпи общо лишаване от свобода за срок от тридесет години.

Първоначалният режим на изтърпяване на наказанието, определен по реда на чл.57, ал.1, т.2, б.“а“ от ЗИНЗС е „строг“.

Водим от горното, и на основание чл.354, ал.2, т.1 от НПК, Върховният касационен съд, второ наказателно отделение,

Р Е Ш И:

Изменя решение № 390 от 10.12.2021г., постановено по ВНОХД № 681/21г. по описа на Софийски апелативен съд, като заменя наказанието „доживотен затвор“, определено на В. Д. А. за престъплението по чл.116, ал.1, т.3, т.4, т.5 и т.12 от НК с лишаване от свобода за срок от двадесет години, както и по отношение на наложеното на основание чл.23, ал.1 от НК общо наказание, като заменя доживотния затвор с лишаване от свобода за срок от двадесет години.

На основание чл.24 от НК увеличава срока на така наложеното най-тежко наказание лишаване от свобода на тридесет години.

Определя първоначален „строг“ режим на изтърпяване на наказанието.

Оставя в сила решението в останалата му част.

Решението е окончателно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

ЧЛЕНОВЕ:

1.

2.